

La Filologia Clàssica: una *rara avis*.

Francesca Mestre

Universitat de Barcelona

fmestre@ub.edu

Dins del panorama de les humanitats i les ciències socials, el que aquí anomenem Filologia Clàssica és certament, una *rara avis*, i ho és fins i tot en el món de la Filologia a seques. Un filòleg clàssic, a més de les competències habituals –recerca lingüística i de la literatura– del filòleg, té també una mica d'historiador, de filòsof i d'antropòleg: llegir els textos que ens han llegat els autors greco-romans requereix, sempre, d'un alt nivell d'interpretació, la majoria de vegades inseparable de la recerca històrica, filosòfica o antropològica. És per això que en el món anglo-saxó aquesta disciplina ha acabat anomenat-se, simplement *Classics*.

A més, tot i abarcar àrees de coneixement tan antigues com les pròpies universitats, els estudis relacionats amb el món antic, i concretament amb el món greco-romà, coneixements de temàtica universal, tenen serioses dificultats per fer valer, en el món d'avui el pes específic de la seva recerca i, molt més encara, serioses dificultats per a la transferència de coneixements en un context, com el nostre, en el qual l'avenç en aquestes disciplines és vist com inútil i amb poca o nul·la aplicació pràctica: el món contemporani sembla no estar necessitat de cap d'aquests coneixements, ni en la vida quotidiana, ni en el mercat de treball, ni en la formació escolar. El resultat és, òbviament, que la recerca dins d'aquests àmbits és cent per cent auto-referencial i es fa molt difícil avaluar-ne la qualitat i la projecció si no és a partir de la participació en àmbits internacionals en els quals, tot i patir també un certa crisi generalitzada, es mantenen actuacions d'un alt prestigi.

D'aquesta manera, estem abocats indefectiblement a intentar que ens deixin participar en els fòrums del món anglo-saxó, ja que aquest és suficientment ampli per auto-abastir-se, però, al mateix temps, suficientment tancat en ell mateix com per fer atenció a allò que es produeixi fora del seus límits, havent d'oblidar, sovint, per força, un element important de la nostra tasca que consistiria en fer recuperar al nostre món tots els valors que es deriven d'aquestes disciplines.

Aquest aspecte es fa especialment palès en la indexació de **revistes** i els índex d'impacte de les mateixes, ja que primen d'una manera especial les revistes de l'espectre anglo-saxó i publicades exclusivament en anglès. En aquest sentit, caldria, per a l'avaluació a Catalunya almenys, un bon índex de revistes en el qual s'intentés que les revistes no anglo-saxones tinguessin una presència important. El CARHUS sembla que vol posar-ho en marxa però caldria que tingués un funcionament més àgil: incorporar amb més rapidesa noves revistes i fer un seguiment de les ja incorporades.

Pel que fa a la publicació de **llibres**, per una altra banda, tant si són monografies com si són llibres col·lectius, hom necessitaria algun tipus de barem que, almenys, cobrés d'una manera similar al de les revistes, el seu nivell d'excel·lència. Certament, les ressenyes poden ser un indicador però tenen l'inconvenient que triguen molt de temps en sortir. Cal tenir en compte, a més, que és tan o més habitual, entre els investigadors de la nostra disciplina, publicar en llibres col·lectius fruit de seminaris o del treball dut a terme pels grups de recerca i que, com que no disposen d'un tipus d'indexació com les revistes, són tinguts per menys importants quan sovint no ho són, ans al contrari.

Igualment, molts d'aquests llibres col·lectius són fruit de **trobades científiques** (congressos, col·loquis, jornades) i, precisament per aquesta circumstància, no compten com a publicacions. Aquest és un greuge notable ja que l'organització de trobades científiques i la crida a la participació en les mateixes té un al·licient suplementari si se'n deriva una publicació. Per tant, no hi hauria d'haver cap diferència entre una d'aquestes participacions i un article científic, per molt que, de moment, no existeixi cap fórmula objectiva immediata per avaluar-los.

Relacionat amb les publicacions, cal esmentar un altre aspecte que és el de la **signatura conjunta** d'un article o capítol de llibre o, fins i tot, llibre, d'un o més autors. Aquest és un costum força estès en el món de les ciències però no tant en el de les humanitats i ciències socials, i només en aquestes disciplines és tingut, incomprensiblement, per poc recomanable. És paradoxal que, d'una banda, les institucions vulguin promoure la formació de grups homogenis de recerca i que, per una altra banda, a l'hora de jutjar les publicacions, si aquestes tenen més d'un signant esdevinguin menys valorables. Caldria, potser, això sí, establir alguna mena de convenció segons la qual l'ordre dels signants fos significatiu: per exemple, que el primer signant tingui el cent per cent de la valoració i que els següents signants una mica menys. Això, al meu entendre, promouria molta més activitat de recerca en grup i no lesionaria els interessos dels *curricula* particulars i, al mateix temps, seria una bona manera d'introduir els investigadors més joves i permetria atomitzar menys les aportacions dels recercadors que, amb la pressa de publicar, han retornar en successius articles a un mateix tema, tractant-ne els diferents aspectes de manera separada (segons la famosa màxima que més val deu articles de 15 pàgines que una monografia de 150, i més si està signada per més d'un autor).

Un altre camp de gran rellevància en Filologia Clàssica és el de l'**edició crítica** de textos i la **traducció**. Fins fa poc, les edicions no eren valorades com a recerca, i les traduccions encara no ho són, almenys fins on jo sé. Per a un filòleg clàssic, tanmateix, una de les activitats de recerca més important és l'edició dels textos que sol implicar lectura i col·lació de manuscrits i coneixement d'edicions anteriors (si n'hi ha) per establir una nova edició, que és tant com dir, el text *canònic* per llegir una obra. Tot i que, avui en dia, la majoria de textos dels antics ja han estat editats, i més d'una vegada, al llarg de la tradició, això no succeeix

ni amb tots els textos (hi continua havent un gran nombre de papirs sense editar o que poden modificar substancialment les lectures canòniques) ni amb tots els autors. I fins i tot aquells que ja han estat editats poden requerir noves lectures de manuscrits i noves interpretacions paleogràfiques que acabin canviant d'una manera gens menyspreable el contingut d'aquests textos i la valoració d'obres i autors.

Amb una importància menor però no per això menys substantiva, la traducció pot aportar nous punts de vista i nous coneixements del món antic, fins i tot quan el text continua essent el mateix. Per una altra banda, i encara que sembli impossible, hi ha un nombre no petit d'obres d'autors grecs (i també llatins, encara que menys) que no han estat mai traduïts, o que tenen només una traducció llatina del Renaixement o dels humanistes, o una traducció alemanya del s. XIX; i no cal dir la gran quantitat d'obres que encara no han estat mai traduïdes al català. Per això, en el camp de la Filologia Clàssica la traducció no hauria de ser menystinguda ni com a treball de recerca ni, és clar, com a transferència de coneixements.

I, finalment, en el camp de la **transferència de coneixements**, la creació de bases de dades o de *corpus* o documents, de la mena que sigui, en línia, haurien de ser valorats d'alguna manera i, en aquest camp, no hi ha absolutament res que els faci figurar en els mèrits de recerca dels seus autors.